

655479
[5]

Roman Aftanazy

Dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej

Wydanie drugie
przejrzane i uzupełnione

Tom
5

Województwo
wołyńskie

1000004843

Sudyłków

W XVI w. Sudyłków wchodził w skład klucza zasławskiego¹. W XVII w. dobra tamtejsze były już jednak dziedzictwem rodziny Aksaków h. własnego, osiadłej głównie w woj. kijowskim. Synowie Jana Aksaka, podwojewodzkiego, a następnie sędziego ziemskiego, w 1670 r. podzielili się sporą fortuną ojcowską w ten sposób, że miasteczko Sudyłków i wsie Białokrynica, Berezna, Łączyczna i Krasnosiółka, jak też duży obszar ziemi na Ukrainie, dostały się młodszemu z nich, Michałowi. W połowie XVIII w. Sudyłków należał do Stanisława Lubomirskiego, dziedzica Równego i całego szeregu innych kluczy na Wołyniu i Ukrainie. Jako wynagrodzenie za popieranie jego sprawy w czasie „transakcji kolbuszowskiej”, w wyniku czego otrzymał Lubomirski m.in. miasta Dubno i Stepań z należącymi do nich wsiami, oddał on Sudyłków Andrzejowi Mikołajowi Młodziejowskiemu (1717–1780), biskupowi poznańskiemu, kanclerzowi wielkiemu koronnemu. Po jego śmierci dobra te nabył Jan Duklan Grocholski h. Syrokomla (ur. w 1762 r.), oboźny koronny, rotmistrz kawalerii narodowej i szambelan króla Stanisława Augusta, żonaty z Urszulą Wisłocką. Po śmierci Jana majątek ów odziedziczył jego syn Rafał (ur. w 1798 r. zapewne w Sudyłkowie – zm. w 1848 lub 1850 r. we Florencji, bezżenny). Jako zamieszany w powstanie 1831 r., zmuszony był on emigrować za granicę, majątkość jego zaś na polecenie gen. Bibikowa uległa konfiskacie. Od rządu rosyjskiego wyproce-sował Sudyłków syn siostry Rafała Grocholskiego, Konstancji, zamężnej za marszałkiem starokonstantynowskim Józefem Szaszkiewi-

czem – Leonard Szaszkievicz, który jednak sprzedał wkrótce odzyskane dobra Izzyckim.

W latach siedemdziesiątych lub osiemdziesiątych XVIII w. Jan Grocholski wybudował w Sudyłkowie pałac, na którego temat posiadamy tylko dwie krótkie wzmianki. Jedna z nich mówi, iż budowla ta dekorowana była ciosowymi ozdobami i reprezentowała styl Ludwika XV², według innej odznaczała się, „jak wszystkie ówczesne, wytwornym smakiem³. Obok swej siedziby wznosił też Grocholski niewielką domową kaplicę. W pałacu swym przemieszkał lat kilkadziesiąt aż do śmierci, ale ponieważ „skapstwem i nieznośną dumą chciał zatrzeć zbyt świeże wyniesienie się swoje, nie lubiano go w okolicy”⁴.

Pałac sudyłkowski istniał krótko, gdyż w 1859 r. strawiony został przez pożar. Wkrótce potem odwiedził Sudyłków T. J. Stecki, który zastał budynek bez dachu. Wyratowane z ognia sprzęty, kilka portretów rodziny Grocholskich i znaczna część biblioteki, „w największym nieładzie” złożonych było wówczas w jakiejś szopie, na pastwę szczurów i moli⁵. Nowi właściciele pałacu nie odbudowali.

Na temat przypuszczalnie ciekawej architektonicznie rezydencji Jana Grocholskiego nie istnieją zapewne żadne przekazy ikonograficzne.

¹ *Słownik geograficzny*, t. 11, Warszawa 1890, s. 45–47.

² T. Żychliński, *op. cit.*, t. 19, Poznań 1897, s. 17.

³ T. J. Stecki, *Wołyn...*, t. 1, *op. cit.*, s. 368.

⁴ *Ibidem*, s. 372.

⁵ *Ibidem*, s. 368.

Szpanów

W XVI w. Szpanów należał do znanej rodziny ruskiej Czapliców h. Kierdeja, rozgałęzionej w woj. kijowskim i wołyńskim, a częs-

ciowo osiadłej także i na Białej Rusi¹. Spolonizowawszy się, z czasem doszli oni w Rzeczypospolitej do wysokich godności senatorskich